

Uchwała z dnia 21 sierpnia 1996 r.
II UZP 7/96

Przewodniczący SSN: Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Maria Tyszel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Iwony Kaszczyszyn, w sprawie z wniosku Feliksa M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w O. o datę przyznania emerytury, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 21 sierpnia 1996 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie postanowieniem z dnia 14 lutego 1996 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 KPC.

Czy pracownik, który pobiera wynagrodzenie w okresie niezdolności do pracy, o jakiej mowa w art. 92 § 1 pkt 1 Kodeksu pracy w brzmieniu nadanym przepisem art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy z 3 lutego 1995 r. o zmianie ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz o zmianie ustawy kodeks pracy (Dz. U. Nr 16, poz. 77) nabywa prawo do emerytury z dniem zaprzestania pobierania tego wynagrodzenia stosownie do art. 76 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Pobieranie w okresie niezdolności do pracy wynagrodzenia, o którym mowa w art. 92 § 1 pkt 1 KP nie jest równoznaczne z pobieraniem zasiłku chorobowego w rozumieniu art. 76 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.).

U z a s a d n i e n i e

Zagadnienie prawne, przedstawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu przez Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie, przytoczone w sentencji uchwały, powstało na tle następującego stanu faktycznego: Feliks M., urodzony 18 sierpnia 1934 r., kombatant, zgłosił w dniu 31 lipca 1995 r. wniosek o przyznanie emerytury oświadczając równocześnie, że nadal będzie zatrudniony za wynagrodzeniem powodującym zmniejszenie świadczenia.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w O. decyzją z dnia 21 sierpnia 1995 r. przyznał wnioskodawcy emeryturę od dnia 10 czerwca 1995 r., tj. od dnia następnego po zaprzestaniu pobierania "zasiłku chorobowego", który otrzymał w dniach od 7 do 9 czerwca 1995 r.

W odwołaniu, wniesionym do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie, wnioskodawca domagał się przyznania emerytury za trzy kalendarzowe miesiące wstecz od zgłoszenia wniosku, tj. od dnia 1 kwietnia 1995 r., podnosząc, że nie pobierał zasiłku chorobowego lecz wynagrodzenie za trzy dni niezdolności do pracy.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie wyrokiem z dnia 9 listopada 1995 r. [...] zmienił zaskarżoną decyzję uznając żądanie wnioskodawcy za uzasadnione.

W rewizji od tego wyroku Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w O. wniósł o jego zmianę i oddalenie odwołania zarzucając, że wyrok ten został wydany z naruszeniem przepisów prawa materialnego, w szczególności art. 76 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) oraz art. 5 ust. 1 i art. 14 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 30, poz. 143 ze zm.).

Przedstawiając Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, przytoczone w sentencji uchwały, Sąd Apelacyjny wskazał, że w związku ze zmianą art. 92 § 1 Kodeksu pracy dokonaną ustawą z dnia 3 lutego 1995 r. o zmianie ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz o zmianie ustawy Kodeks pracy (Dz. U. Nr 16, poz. 77), powstała kontrowersja w interpretacji art. 76 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, w szczególności zawartego w tym przepisie pojęcia "pobierania zasiłku chorobowego".

Rozpoznając przedstawione zagadnienie Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W myśl art. 76 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), zwanej dalej ustawą o z.e.p., prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia się wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, a jeżeli pracownik pobiera zasiłek chorobowy, prawo do emerytury lub renty inwalidzkiej powstaje z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku. Natomiast na podstawie art. 92 Kodeksu pracy (w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 3 lutego 1995 r. o zmianie ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz o zmianie ustawy Kodeks pracy - Dz. U. Nr 16, poz. 77, zwanej dalej ustawą o zmianie ustawy o świadczeniach, obowiązującym od dnia 1 marca 1995 r.), za czas niezdolności do pracy wskutek choroby lub odosobnienia w związku z chorobą zakaźną - trwającej łącznie do 35 dni w ciągu roku kalendarzowego - pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia (w procencie określonym w tymże przepisie).

Istotą rozstrzyganego zagadnienia jest określenie charakteru świadczenia, jakie otrzymuje pracownik, który nie wykonuje pracy wskutek niezdolności spowodowanej chorobą (odosobnieniem spowodowanym chorobą zakaźną), a trwającej nie dłużej niż 35 dni w ciągu roku kalendarzowego; w szczególności, czy świadczenie to jest wynagrodzeniem za pracę, pomimo jej niewykonywania, czy też zasiłkiem z ubezpieczenia społecznego, wypłacanym przez zakład pracy i z jego funduszy.

Słusznie podniesiono w pisemnym stanowisku prokuratora, że ustawodawca w znowelizowanym art. 92 KP kilkakrotnie używa określenia "wynagrodzenie" (w odróżnieniu od zasiłku chorobowego) dla określenia świadczenia wypłacanego pracownikowi w okresie niewykonywania pracy z powodu choroby trwającej do 35 dni w roku kalendarzowym (art. 92 § 2 i 3 KP) podkreślając w § 4 tego przepisu, że za czas niezdolności do pracy z powodu choroby (odosobnienia) trwającej łącznie dłużej niż 35

dni w ciągu roku kalendarzowego, pracownikowi przysługuje zasiłek chorobowy na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Te "odrębne przepisy" zawarte są w ustawie z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 30, poz. 143 ze zm.), zwanej dalej ustawą zasiłkową.

Zdaniem składu orzekającego w niniejszej sprawie, wykładnia całego przepisu art. 92 KP, a nie tylko jego § 1, prowadzi do wniosku, że ustawodawca w sposób zamierzony nie utożsamiał wynagrodzenia pobieranego przez pracownika przez okres 35 dni niezdolności do pracy spowodowanej przyczynami wskazanymi w § 1 omawianego przepisu z zasiłkiem chorobowym w rozumieniu ustawy zasiłkowej. Pogląd ten znajduje potwierdzenie w przepisie art. 6 ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach, zgodnie z którym w zakładach pracy zatrudniających do 5 pracowników, pracownicy ci w okresie od 1 marca do 31 grudnia 1995 r. zachowali prawo do zasiłku chorobowego również z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej chorobą trwającą poniżej 35 dni w roku kalendarzowym.

Za stanowiskiem przyjętym w niniejszej uchwale przemawia także wykładnia historyczna. Art. 64 ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 6 ze zm.) brzmiał: "Prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia się wszystkich warunków wymaganych przez ustawę do uzyskania tego prawa, jednakże prawo do renty inwalidzkiej powstaje z dniem ustania prawa do zasiłku chorobowego lub do wynagrodzenia przysługującego w okresie czasowej niezdolności do pracy". Analogiczny przepis znajdował się także w dekreście z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1958 r., Nr 23, poz. 97 ze zm.), obowiązującym przed dniem 1 stycznia 1968 r. Zastrzeżenie, że pomimo spełnienia wszystkich warunków ustawowych prawo do emerytury powstaje dopiero po wyczerpaniu zasiłku chorobowego, wprowadzono dopiero ustawą o z.e.p. dla zapobieżenia takim sytuacjom, w których pracownik nie wykonujący pracy z powodu niezdolności do niej pobiera dwa świadczenia z ubezpieczenia społecznego: zasiłek chorobowy i emeryturę. W przepisie art. 76 ustawy o z.e.p. brak jest zastrzeżenia, że prawo do emerytury powstaje z dniem zaprzestania pobierania wynagrodzenia w okresie niezdolności do pracy, a jak wyżej wskazano, zastrzeżenie takie istniało w stanie prawnym obowiązującym przed dniem 1 stycznia 1983 r. tyle, że wyłącznie w odniesieniu do powstania prawa do renty inwalidzkiej.

W przekonaniu składu orzekającego powyższe dowodzi, że ustawodawca celowo nie dokonał nowelizacji art. 76 ustawy o z.e.p., wyłączając w ten sposób z zakresu jego działania sytuacje, gdy pracownik po spełnieniu wszystkich warunków do uzyskania prawa do renty inwalidzkiej lub emerytury, jest - przez okres do 35 dni w roku kalendarzowym - niezdolny do pracy z powodu choroby i w tym czasie pobiera wynagrodzenie za pracę.

Praktyka Zakładu Ubezpieczeń Społecznych polegająca na tym, że do podstawy wymiaru składek nie wchodzi wynagrodzenia za okres niezdolności do pracy, na którą wskazał Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu przedstawionego zagadnienia, nie ma istotnego znaczenia przy jego rozstrzygnięciu. Sposób ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne jest uregulowany przepisami ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst:

Dz. U. z 1989 r., Nr 25, poz. 137 ze zm.) oraz wydanym z jej upoważnienia rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 68, poz. 330 ze zm.), a więc normującym stosunki pomiędzy podmiotami zobowiązanymi do opłacania składek a Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, nie obejmującym jednakże stosunków prawnych pomiędzy tymże Zakładem a świadczeniobiorcami (osobami ubezpieczonymi). Przepisy te, o ile zezwalają na takie ustalenie, jakie wskazano w instrukcji Nr 3 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, tzn. że przy obliczaniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne nie wlicza się wypłaconego pracownikom w okresie niezdolności do pracy wynagrodzenia, o którym mowa w art. 92 § 1 KP, nie mogą mieć żadnego, a zwłaszcza ujemnego, wpływu na zakres świadczeń przysługujących świadczeniobiorcom, na podstawie ustawy o z.e.p. Na marginesie "ustaleń" zawartych we wspomnianej Instrukcji Sąd Najwyższy zauważa, że w myśl przepisów § 37 i 50 rozporządzenia jedynie osoby opłacające składki na ubezpieczenie społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą (osób z nimi współpracujących) oraz na zaopatrzenie twórców i artystów, w warunkach określonych w tych przepisach, mogą korzystać ze zwolnienia z obowiązku opłacania składek za okres pobierania zasiłku chorobowego.

W przekonaniu Sądu Najwyższego, pobieranie wynagrodzenia przewidzianego w art. 92 § 1 KP za okres krótkotrwałej niezdolności do pracy z powodu choroby (odosobnienia spowodowanego chorobą zakaźną), w związku z przepisem art. 14 ust. 1 ustawy zasiłkowej, według którego pracownikowi nie przysługuje zasiłek chorobowy za okresy niezdolności do pracy, w których zachowuje prawo do wynagrodzenia za pracę, nie daje podstaw do przyjęcia, że poprzez sformułowanie "zaprzestanie pobierania zasiłku chorobowego" (art. 76 ustawy o z.e.p.) należy rozumieć również zaprzestanie pobierania wynagrodzenia w okresie niewykonywania pracy z powodu niezdolności do niej spowodowanej chorobą (odosobnieniem) trwającej nie dłużej niż do 35 dni w ciągu roku kalendarzowego.

Słusznie podniósł Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu przedstawionego zagadnienia, że zarówno ustawa o z.e.p., jak i ustawa z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytury i renty oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), nie operują pojęciem: "okres równorzędny z okresem pobierania zasiłku chorobowego", jednakże przepis art. 14 ust. 1 ustawy zasiłkowej stanowi, że okresy niezdolności do pracy, w których pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia, wlicza się do okresu zasiłkowego. Przepis ten jest przepisem szczególnym w stosunku do przepisów art. 5 ust. 1 i 2 oraz 6 ust. 1 ustawy zasiłkowej, określających generalne zasady przysługiwania zasiłku chorobowego, a także do jej przepisu art. 8, zawierającego czasowe ograniczenie pobierania tego świadczenia. Wykładnia celowościowa przepisu art. 14 ust. 1 ustawy zasiłkowej wskazuje więc, że przepis został skonstruowany w ten sposób, aby ograniczyć pobieranie przez pracownika nie wykonującego pracy z powodu choroby (odosobnienia) wynagrodzenia przez okres dłuższy od wskazanego w art. 8 ustawy zasiłkowej. Wówczas, gdy pracownik przez okres wskazany w art. 8 ustawy zasiłkowej zachował prawo do pobierania wynagrodzenia, to jeśli jego niezdolność do pracy trwa dłużej niż tzw. "okres zasiłkowy", to nie nabywa on prawa do zasiłku chorobowego. Tę samą regułę należy

stosować w sytuacji, gdy przez okres niezdolności do pracy z powodu choroby trwającej do 35 dni w roku kalendarzowym pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia, a wobec dłuższego trwania tej niezdolności uzyskał prawo do zasiłku chorobowego. Zasada ta, dotycząca krótkoterminowych świadczeń z ubezpieczenia społecznego, nie upoważnia jednak do stosowania rozszerzającej interpretacji art. 76 ustawy o z.e.p., odnoszącego się do innego rodzaju świadczeń (świadczeń długoterminowych). Za taką interpretacją przemawia też - jak wyżej wspomniano - fakt, że nie dokonano nowelizacji tego przepisu.

Należy na zakończenie podkreślić, że pobieranie w okresie, za który przysługuje emerytura lub renta inwalidzka wynagrodzenia, o którym mowa w art. 92 § 1 KP, może stanowić podstawę zastosowania - za ten okres - przepisów o zawieszeniu lub zmniejszeniu świadczeń emerytalno-rentowych. Sąd Najwyższy zauważa, że również w literaturze prawniczej prezentowany jest pogląd, że wynagrodzenie wypłacane pracownikowi przez okres choroby powodującej niezdolność do pracy, trwającej do 35 dni w roku kalendarzowym, nie jest świadczeniem ubezpieczeniowym, lecz z mocy ustawy, świadczeniem ze stosunku pracy. Wynagrodzenie to, będące świadczeniem zakładu pracy na rzecz pracownika za pracę nie wykonaną, jest świadczeniem o charakterze gwarancyjnym.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy z mocy powołanych przepisów oraz art. 391 KPC podjął uchwałę jak w sentencji.

=====